

Nr 274

Av herrar Söderberg och Kristiansson, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till företagareföreningar m. fl.

I årets statsverksproposition hemställer Kungl. Maj:t att riksdagen bl. a. måtte anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kronor till Bidrag till företagareföreningarna m. fl. för budgetåret 1960/61, därav till föreningarnas administrationskostnader 400 000 kronor och till subventionsmedel 300 000 kronor. Härutöver föreslås, att riksdagen måtte godkänna den sammanslagning av vissa fonder till en gemensam fond, benämnd statens hantverks- och industrilånefond, som föreslagits i betänkande angående statligt kreditstöd till hantverk och småindustri m. m. Tillhoppa med under kapitalbudgeten begärt tillskott av utlåningsmedel för budgetåret 1960/61 på 4 milj. kronor och överförda medel från vissa andra fonder på 7 å 8 milj. kronor komma disponibla medel för utlåning till företagareföreningarna att uppgå till mellan 11 och 12 milj. kronor. Detta belopp, jämte influtna amorteringar samt hos föreningarna och statskontoret möjligen kvarstående lånemedel, kunna föreningarna låna ut.

Från de fonder, vilka sammanföras med fonden för lån till företagareföreningar m. fl., har visserligen icke tillnärmelsevis sådan utlåning förekommit som från företagareföreningarna, utan blott 1 å 2 milj. kronor årligen, men oaktat detta torde arbetsbelastningen inom föreningarna komma att tilltaga genom den sannolikt ökade efterfrågan på lån som **hädanefter kommer** att göras hos föreningarna. Det torde dessutom förhålla sig på det sättet, att när all utlåning av statsmedel till hantverks- och industriföretag föreslås bli decentraliserad till företagareföreningarna, en ytterligare ökning av antalet lånesökande blir följd, främst på grund av att låneärendena komma att handläggas på länsplanet.

I statsverkspropositionen föreslås vidare att den tvååriga räntefriheten, som föreningarna åtnjuta, skall slopas och att räntefoten på statens lån till föreningarna höjs från 3 1/2 till 4 1/2 %. Uppskattningsvis beräknas denna räntehöjning och slopandet av räntefriheten komma att öka statens inkomster med i runt tal 1,2 milj. kronor under budgetåret 1960/61, vilket belopp är lika med minskade inkomster hos föreningarna.

I anledning av de föreslagna åtgärderna hade man väntat, att departementschefen i propositionen närmare skulle ha preciserat sin uppfattning om konsekvenserna av det inkomstbortfall, som blir följd av räntökningen och slopandet av räntefriheten, samt dessutom om den ökade

arbetsbörda som samordning av fonderna kommer att medföra. Visserligen diskuteras möjligheten för föreningarna att placera icke utlånat kapital på räntelöst konto hos riksbanken, innebärande befrielse från skyldighet att erlægga ränta till staten på detta kapital. Ett sådant arrangemang innebär emellertid ingen ändring av det faktum, att föreningarnas kostnader — genom föreslagna åtgärder — beräknas öka med över 1 miljon kronor för budgetåret 1960/61 genom räntebetalning till staten.

Departementschefen framhåller i propositionen: »Därjämte har föreningarna för närvarande eget kapital på 5 milj. kronor, som kan tas i anspråk för löpande utgifter för verksamheten». Häremot må endast anföras, att föreningarna ha begränsade möjligheter att fritt utnyttja fonderat kapital. Förvisso kunna insatskapitalen disponeras, men dels äro dessa belopp av blygsam storlek, dels ock torde det vara företagsekonomiskt motbjudande att tvingas administrera föreningarnas verksamhet på så sätt att insatskapitalet förbrukas. Större delen av övrigt eget kapital kan icke fritt disponeras av föreningarna; framför allt torde detta kapital vara reserverat för täckande av eventuella förluster på låneverksamheten. (Om t. ex. en delcredereavsättning upplöses för annat ändamål än förlusttäckning blir det upplösta beloppet beskattat.) Icke heller av staten anvisade subventionsmedel torde böra användas för täckande av föreningarnas administrationskostnader.

Med anledning av det anförda vilja vi fortsättningsvis diskutera föreningarnas serviceuppgifter samt deras behov av personell förstärkning och ökade administrationsbidrag, tillika med småindustriens konsultationsbehov m. m. — Först få vi dock erinra om att det numera icke torde råda några delade meningar om den betydande roll företagareföreningarna spela för den mindre företagsamhetens utveckling i vårt land. Statsmakterna ha också visat sitt intresse för och uppskattning av deras verksamhet genom att lämna föreningarna ökade medel till utlåning och tidigare även icke obetydliga administrationsbidrag.

Vår uppfattning är att hantverket och småindustrien äro en nationell tillgång av stor betydelse, värd att stödja, så att företagen kunna utvecklas i takt med tidens krav. Inför de nya — i stor utsträckning ovissa — faktorerna: den friare europamarknaden och automationens genombrott, som komma att påverka all industriell företagsamhet, sålunda även hantverket och småindustrien, se vi ett ökat behov av stöd från det allmännas sida. Den snabba tekniska och kommersiella utvecklingen har redan inneburit ökat statligt stöd till olika institutioner (t. ex. till teknisk forskning). — Det torde kunna antagas, att anpassningssvårigheter kunna uppstå för vissa branscher inom småföretagsamheten vid övergången till sjustaternas friare marknad, varav följer, att betydande behov av vidgade konsultationsmöjligheter i både tekniska och, kanske framför allt, i kommersiella frågor, uppstå. Vidare komma tilltagande anspråk att ställas på information om nya forsknings- och undersökningsresultat, vilka framkomma inom teknisk

forskning hos bl. a. statens hantverksinstitut, statens tekniska forskningsråd och de tekniska högskolorna.

Vad gäller den kommersiella sidan av föreningarnas rådgivnings- och upplysningsverksamhet kan konstateras, att flertalet föreningar icke äro utrustade med personal som har kommersiell utbildning. Detta har till följd, att rådgivnings- och utredningsarbete av kommersiell natur komma i efterhand. De ökade anspråken på kommersiell rådgivning, som den friare europamarknaden kommer att föra med sig, betyda dess värre, att de redan nu underbemannade föreningarna icke ha möjlighet att lämna småföretagen erforderlig service i berörda avseende. Vi anse det vara en ytterst viktig angelägenhet, att det behov av konsultationsmöjlighet i kommersiellt avseende, som otvivelaktigt uppstår av den friare europamarknaden, kunde täckas genom företagareföreningarna. Detta fordrar emellertid att föreningarna erhålla ekonomiska möjligheter att till sig knyta kommersiellt utbildade tjänstemän, vilket, utöver sin primära funktion, skulle ha den betydelsen för verksamhetens målsättning, att chefstjänstemännen kunde frigöras för sina ledande och planläggande funktioner.

Föreningarnas chefstjänstemän ha i regel teknisk utbildning, vilket är att betrakta som mycket rationellt, därför att de huvudfrågor, som handläggas, äro av teknisk art. Chefstjänstemännen, vilka ha nödgats förskaffa sig erforderlig allroundkunnighet — bl. a. kommersiell, företagsekonomisk och juridisk — vilja vi här konstatera äro utomordentligt erfarna och dugande. Men icke förty — när konsultationsverksamheten utvidgas — kan man inte i långa loppet begära, att denna personal skall vara funktionsduglig för alla nytillkommande frågor och problemställningar.

Som bekant bedriver statens hantverksinstitut kursverksamhet, rådgivning och forskning. Inom flera branscher har institutet utfört betydande insatser genom sina branschrationaliseringar, vilka företagits i samråd med vissa branschorganisationer. Institutets experter anlitas självfallet också av företagen direkt. Det är vid dessa individuella undersökningar som vi vilja sammankoppla företagareföreningarnas och institutets verksamhet. Som exempel på tänkbart tillvägagångssätt att samarbeta, kunna vi nämna följande: En SHI-expert kan under en eller ett par dagar peka ut de mera påtagliga felaktigheterna inom företaget och lämna värdefulla rekommendationer för att förbättra effektiviteten. Emellertid är det troligt att värdet av dylika engångsbesök ofta blir ringa, om inte chef och arbetsledning äro i stånd att följa rekommendationerna. En återkommande personlig bearbetning är ofta nödvändig, och goda resultat skulle nog kunna erhållas genom att ett samarbete förekom mellan SHI-experterna och företagareföreningarnas konsulenter. Efter ett besök i företaget av experten och föreningens konsulent kan experten lämna sina rekommendationer till både företagets chef och arbetsledare samt konsulenten. Att sedan se till att rekommendationerna bli uppföljda och att man bygger vidare på de uppskisserade lin-

jerna får konsulenten göra. På detta sätt kunna kostnaderna reduceras så, att det mindre företaget också kan dra nytta av experten. Innan experten anländer böra chefen och företagareföreningens konsulent förbereda besöket genom en grundlig genomgång av de aktuella problemen. Detta förhindrar att man tar expertens tid i anspråk för onödigt arbete att lösa frågor, som man kan klara av på länsplanet. Härigenom komma institutets experter och företagareföreningarnas allroundtjänstemän att kunna göra effektivaste möjliga insatser.

Samarbete enligt här uppskisserad linje innebär, att någon dubbelorganisation inte kan påstås förekomma. Föreningarna böra bedriva s. k. vardagsrationalisering och hantverksinstitutet specialistverksamhet.

I anslutning till frågan om statens stöd till hantverket och småindustrien via företagareföreningarna ligger jämförelsemöjlighet med jordbruksnäringen nära till hands. För att befrämja utvecklingen inom denna näring har sedan gammalt staten lämnat ekonomiskt stöd till hushållningssällskapen, och jordbrukets finansiella sida stödes av staten genom lantbruksnämndernas verksamhet. För jordbruksnäringen finnas sålunda väl utvecklade stödorgan på länsplanet, vilka till täckande av sina administrationskostnader uppbära betydande belopp av statsmedel. — Till hantverkets och småindustriens konsultationsorgan, företagareföreningarna, föreslås administrationsbidrag på 400 000 kronor, men också att föreningarna skola belastas med ökade räntekostnader på över 1 miljon kronor, under det att till jordbruksnäringens länsorgan, hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna, föreslås i administrationsbidrag över 28 milj. kronor. — Antalet jordbruksenheter i riket över två ha uppgår till omkring 270 000, och antalet hantverks- och industriföretag, av sådan storlek och art att de utgöra företagareföreningarnas arbetsfält, beräknas till omkring 110 000. Antalet anställda i dessa företag uppgår till över 250 000. — Ur rättvisesynpunkt kan det vara påkallat att jämförelsesiffrorna begrundas.

Det torde vara fullt klart, att om Kungl. Maj:ts förslag bifalles, innebärande en nedskärning av företagareföreningarnas resurser, kommer detta att medföra en stagnation i deras rådgivande och upplysande verksamhet jämte minskade möjligheter för föreningarna att av ränteöverskotten fondera medel för täckande av eventuella förluster på utlåningsverksamheten, tillika med att en utökning av personalen på den kommersiella sidan omöjliggöres. Av den anledningen föreslå vi, i likhet med kungl. kommerskollegium, att anslaget bör utgå med 1 500 000 kronor, varav till administrationsbidrag 1 000 000 kronor och till subventionsmedel 500 000 kronor.

I anslutning härtill tillåta vi oss åberopa riksdagens bifall till proposition nr 197 vid 1956 års riksdag. För att på ett tillfredsställande sätt kunna administrera 30 milj.-kronorsökningen av Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. — som med 6 % ränta vid utlåning lämnade föreningarna under de räntefria åren 3,6 milj. kronor i ränteöverskott — anvisades dess-

utom ett extra administrationsanslag uppgående till 250 000 kronor. Departementschefen anförde då bl. a. följande: »Den väsentligt vidgade låneverksamhet som föranledes av vad nu förordats torde nödvändiggöra viss förstärkning av företagareföreningarnas organisation. Medel för en dylik förstärkning bör visserligen i och för sig kunna tillföras föreningarna genom att dessa utnyttjar den räntedifferens, varom förut talats. Härvid bör dock uppmärksammas, att någon ökad ränteinkomst för föreningarna i anledning av den ökade utlåningen icke kan påräknas under den första tiden. Det synes därför ofrånkomligt, att staten i nuvarande läge lämnar föreningarna ett ökat bidrag till administrationskostnader. För detta ändamål torde för återstoden av innevarande budgetår böra anvisas ytterligare 250 000 kronor.» — Av detta framgår hurusom Kungl. Maj:t år 1956 insåg behovet av ökade administrationsanslag på grund av att tillgängliga utlåningsmedel ökades. Den ökning av utlåningskapitalet, som fondernas sammanslagning innebär, betyder likaså att en tillfredsställande administrativ organisationsapparat måste finnas.

Vi instämma i kommerskollegii uppfattning, till vilken statsutskottet anslöt sig, att föreningarnas ekonomi vilar på så osäker grund, vilket försvårar deras möjligheter att på längre sikt planlägga sin verksamhet, att principerna för täckandet av föreningarnas administrationskostnader böra bli föremål för omprövning. Vi anse därför att en utredning bör tillsättas, som skyndsamt skall utreda föreningarnas organisation och därvid pröva, *dels* de individuella organisationsbehoven varje förening kan ha, *dels* behovet av att till föreningarna förhöjt administrationsbidrag utgår så att en ekonomiskt-kommersiellt utbildad tjänsteman kan knytas till varje förening, *dels* ock föreningarnas rationaliseringsuppgifter, varvid övervägande bör göras mellan å ena sidan omfattningen av föreningarnas åtaganden — vilka torde böra inskränkas till s. k. vardagsrationaliseringar — och å andra sidan de specialistuppdrag, som hantverksinstitutet har att utföra, med målsättningen att undanröja att åtagandena eventuellt sammanfalla.

Med hänvisning till vad här ovan anförts hemställa vi till riksdagen att besluta,

att till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor, varav 1 000 000 kronor till administrationsbidrag och 500 000 kronor till subventionsmedel; samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning rörande företagareföreningarnas organisation, i enlighet med vad i motionen framförts.

Stockholm den 27 januari 1960

Sten Söderberg

Sv. Kristiansson